

**UNIVERZA V LJUBLJANI
ZDRAVSTVENA FAKULTETA
ZDRAVSTVENA NEGA, 1. STOPNJA**

Sara Golob

**ZAGOTAVLJANJE ZDRAVSTVENE OSKRBE NA
MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITVAH – PRIMER
MARATON FRANJA**

Ljubljana, 2017

**UNIVERZA V LJUBLJANI
ZDRAVSTVENA FAKULTETA
ZDRAVSTVENA NEGA, 1. STOPNJA**

Sara Golob

**ZAGOTAVLJANJE ZDRAVSTVENE OSKRBE NA
MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITVAH – PRIMER
MARATON FRANJA**

Poročilo o primeru

**THE PROVISION OF MEDICAL CARE AT MASS
SPORTING EVENTS – EXAMPLE MARATHON
FRANJA**

Case report

**Mentor: viš. pred. dr. Damjan Slabe, viš. med. teh. in prof. zdr.
vzg.**

Somentor: mag. Janez Kramar, dipl. zn., strokovni sodelavec

Recenzentka: pred. Nina Hiti, profesor. šp. vzg.

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Za strokovno vodstvo in nasvete pri izdelavi diplomskega dela se zahvaljujem mentorju viš. pred. dr. Damjanu Slabetu in somentorju mag. Janezu Kramarju, dipl. zn..

Posebna zahvala gre moji družini in prijateljem za spodbudo in podporo v času študija.

Zahvala tudi Mileni Levstek za posredovanje vseh informacij glede organizacije zdravstvene oskrbe na Maratonu Franja ter vsem, ki so mi pomagali, da je moje diplomsko delo lahko nastalo v taki obliki kot je.

IZVLEČEK

Uvod: Športnih prireditev, ki so namenjene širokemu krogu ljudi, je iz dneva v dan več. Katera koli množična prireditev, ne glede na zvrst, ni brez tveganja in izzivov. Varnost tekmovalcev, gledalcev in ostalih udeleženi mora biti vedno na prvem mestu. **Namen:** Namen diplomskega dela je na primeru Maratona Franje prikazati urejenost zdravstvene oskrbe v okviru množičnih športnih prireditev. **Metode:** Uporabili smo deskriptivno metodo dela s pregledom tuje in domače literature, ki je bila pridobljena preko oddaljenega dostopa Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani. **Rezultati:** Maraton Franja so prvič izvedli leta 1982. Maraton je rekreativno-tekmovalna prireditev z najdaljšo tradicijo pri nas. Za organizacijo tako velike prireditve je potrebno veliko časa in dobro poznavanje slovenske področne zakonodaje. Pomemben pravni akt, ki ga morajo upoštevati pri organizaciji Maratona Franje, je Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči. Pravilnik določa število prisotnih reševalnih ekip na prireditvi na podlagi tipa prireditve in tveganja, ki ga izda splošna nujna medicinska pomoč. Reševalne službe morajo predložiti organizatorju potrdilo, da lahko izvajajo zdravstveno varstvo na prireditvah ter potrdila o strokovni usposobljenosti zdravstvenega osebja. **Razprava in sklep:** Maraton Franja je srednje zahtevna prireditev tipa B, kar zahteva prisotnost najmanj ene ekipe z reanimobilom in ene ekipe z nujnim reševalnim vozilom. Trasa je na nekaterih delih nevarna, kjer pri tolikšnem številu kolesarjev lahko pride do nezgode in posledično tudi do veliko poškodovanih. Na maratonu je po izkušnjah iz prejšnjih let prisotno večje število reševalnih ekip, ki lahko zagotovijo ustrezno zdravstveno oskrbo.

Ključne besede: zdravstveno varstvo na prireditvah, Maraton Franja, športna aktivnost, kolesarske prireditve, zakonodaja.

SUMMARY

Introduction: Sports events, which are intended for a wide range of people, are from day to day more. Any media event, regardless of the genre, it is not without risks and challenges. The safety of competitors, spectators and other participants must always be in the first place. **Purpose:** The Purpose of the thesis is the case of the Marathon Franja which shows the organization of health care in the context of mass sporting events. **Methods:** We used on the descriptive method to work with a review of the foreign and domestic literature, which has been obtained via the remote access Medical faculty, University of Ljubljana. **Results:** Marathon Franja was first performed in 1982. Marathon is a recreational-competitive event with the longest tradition in our country. For the organisation of such a large event takes a lot of time and good knowledge of the Slovenian sector-specific legislation. An important legal act, which must be taken into account in the organisation of the Marathon Franja is the Policy of the service of the emergency medical assistance. Policy sets out the number of active rescue teams at the event, on the basis of the type of the event and risk, issued by the general emergency medical assistance. The rescue services must submit to the organiser a certificate of carrying out health care at events, and certificates of professional competence of healthcare personnel. **Discussion and conclusion:** The Marathon Franja is a medium challenging events of type B, which requires the presence of at least one team with reanimobil and one of the team with the emergency rescue vehicle. The route is in some parts dangerous, where the presence of so many cyclists can cause an accident and consequently also many injured. In a marathon, according to the experience from previous years, a larger number of rescue teams, which can provide appropriate medical care, are present.

Keywords: health risk, health care at events, Marathon Franja, sport activity, cycling events, legislation.

Izjava študenta

Spodaj podpisana študentka **Sara Golob**, vpisna številka **11100542**, avtorica pisnega zaključnega dela študija z naslovom: **Zagotavljanje zdravstvene oskrbe na množičnih športnih prireditvah – primer Maraton Franja**

IZJAVLJAM

1. *Obkrožite eno od variant a) ali b)*

- a) da je pisno zaključno delo študija rezultat mojega samostojnega dela;
- b) da je pisno zaključno delo študija rezultat lastnega dela več kandidatov in izpolnjuje pogoje, ki jih Statut UL določa za skupna zaključna dela študija ter je v zahtevanem deležu rezultat mojega samostojnega dela;

2. da je tiskana oblika pisnega zaključnega dela študija istovetna elektronski obliki pisnega zaključnega dela študija;

3. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v pisnem zaključnem delu študija in jih v pisnem zaključnem delu študija jasno označila;

4. da sem pri pripravi pisnega zaključnega dela študija ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;

5. soglašam, da se elektronska oblika pisnega zaključnega dela študija uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;

6. da na UL neodplačno, ne izključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja pisnega zaključnega dela študija na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija UL;

7. [za zaključna dela, sestavljena iz člankov] da sem od založnikov, na katere sem predhodno izključno prenesel/-la materialne avtorske pravice na člankih, pridobil/-a potrebna soglasja za vključitev člankov v tiskano in elektronsko obliko zaključnega dela. Soglasja UL omogočajo neodplačno, ne izključno, prostorsko in časovno neomejeno hranjenje avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranje ter dajanje zaključnega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija UL;

8. da dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v pisnem zaključnem delu študija in tej izjavi, skupaj z objavo pisnega zaključnega dela študija;

9. da dovoljujem uporabo mojega rojstnega datuma v zapisu COBISS.

V: Ljubljani

Datum: 6. 2. 2017

Podpis študenta/-ke:

KAZALO

1 UVOD.....	1
1.1 Opredelitev množične športne prireditve	2
1.2 Izhodišča za organizacijo športne prireditve	5
1.3 Pravna določila za organizacijo javnih prireditev v Republiki Sloveniji	5
1.3.1 Pravna določila za organizacijo športne prireditve.....	7
1.3.2 Pravila za organizacijo kolesarske dirke	7
1.3.3 Prijava športne prireditve.....	8
1.3.4 Delitev športnih dogodkov glede na stopnjo tveganja.....	10
1.4 Izvajanje zdravstvenega varstva na športnih prireditvah.....	11
1.4.1 Izvajalci zdravstvenega varstva na športnih prireditvah.....	12
1.4.2 Mednarodna pravila za organizacijo zdravstvenega varstva na športnih prireditvah.....	13
2 NAMEN	15
3 METODE DELA.....	16
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	17
4.1 Zgodovina Maratona Franja	17
4.2 Maraton Franja danes	17
4.3 Izvajanje zdravstvenega varstva na Maratonu Franja.....	19
5 ZAKLJUČEK	24
6 LITERATURA IN DOKUMENTACIJSKI VIRI	25
6.1 Dokumentacijski viri	28
7 PRILOGE	
7.1 Soglasje o uporabi Maratona Franje v diplomski nalogi	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Vrste prireditev	10
----------------------------------	----

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

ATLS	Advance trauma life support – Nadaljevalni tečaj dodatnih postopkov oskrbe poškodovanca v predbolnišničnem okolju
BTC	Blagovno-transportni center Ljubljana
FIS	Fédération internationale de ski – Mednarodna smučarska zveza
KD Rog	Kolesarsko društvo Rog
KZS	Kolesarska zveza Slovenije
NMP	Nujna medicinska pomoč
PHE	Prehospitalna enota
RS	Republika Slovenija
SNMP	Splošna nujna medicinska pomoč
UCI	Union Cycliste Internationale – Mednarodna kolesarska zveza
UEFA	Union of European Football Associations – Evropska nogometna zveza
WHO	World health organization – Svetovna zdravstvena organizacija
ZD	Zdravstveni dom
ZJZ	Zakon o javnih zbiranjih

1 UVOD

Diplomsko delo obravnava zdravstveno oskrbo na množičnih športnih prireditvah. Kot primer množične športne prireditve je obravnavan kolesarski Maraton Franja. Prikazan je potek organizacije zdravstvene oskrbe, zakonska določila in prikaz zdravstvene oskrbe na Maratonu Franja.

Športnih prireditev, ki so namenjene širokemu krogu ljudi, je iz dneva v dan več (Hallman, Breuer, 2010), kar je postal trend tudi v Sloveniji, saj je opaziti velik porast tako tekaških kot kolesarskih prireditev. Sodelovanje v športu spodbuja in podpira temelj zdravega načina življenja (FIS, 2013). Mnogim šport predstavlja prostor za druženje, zaradi česar narašča število ljudi na športnih prireditvah, ki jim udeležba na teh prireditvah pomeni družabni dogodek (Getz, 2007). Razlogi za udeležbo na športnih prireditvah izhajajo iz povezanosti posameznika s športom, želje po sodelovanju na organizirani prireditvi, druženja na prireditvi ter tudi priljubljenost posamezne prireditve. Športna prireditev predstavlja za veliko število ljudi več kot le aktivno preživljanje prostega časa (Green, Jones, 2005).

Katera koli množična prireditev, ne glede na zvrst, ni brez tveganja in izzivov. Varnost tekmovalcev, gledalcev in ostalih udeležencev je vedno na prvem mestu (UEFA, 2015). Pri vsaki organizaciji, predvsem pa pri sami izvedbi, se pojavljajo številna vprašanja, kako posamezne prireditve na ustrezen način zavarovati, da bo zagotovljena varnost udeležencev, gledalcev in tudi drugih udeležencev v cestnem prometu. Poglavitno vlogo pri tem ima organizator prireditve, ki mora poskrbeti za zavarovanje ter organizirati in izvesti prireditev na čim višji ravni (Deželak, 2016).

Organizacija kolesarskega maratona vključuje usklajevanje različnih služb in osebja. Ena izmed ključnih služb je tudi zdravstvena služba. Za dobro delovanje zdravstvene službe je pomembno, da vključuje postavitev infrastrukture za dobro delovanje (delovišče zdravstvene oskrbe s šotori, telekomunikacijsko omrežje, mobilna reševalna služba, transportna vozila ter ostala podpora zdravstvenim delavcem) (Ewert, 2007).

Zdravje, dobro počutje in varnost vseh športnikov je osnovna skrb osebja medicinske pomoči, ki dela s športniki in ekipami (UCI, 2015).

Rekreacija predstavlja tisto obliko športa, ki odraža navade za zdrav življenjski slog in pozitivno življenjsko naravnost. Take navade ljudje pridobijo skozi različne oblike organizirane športne dejavnosti. Te športne dejavnosti imajo nekaj skupnih značilnosti, kot so: motivacija za aktivno, zdravo in zanimivo preživljanje prostega časa, možnost samopotrjevanja, izboljšanje telesne pripravljenosti ter skrb za lastno zdravje (Sodržnik, 2015).

1.1 Opredelitev množične športne prireditve

Zakon o javnih zbiranjih javno prireditev definira kot "vsako organizirano zbiranje oseb zaradi izvajanja kulturne, športne, zabavne, izobraževalne, verske ali druge dejavnosti, tako da je udeležba brezpogojno ali pod določenimi pogoji dovoljena vsakomur".

Slovar slovenskega knjižnega jezika pojem prireditev, opredeli kot: "*javni dogodek, zlasti kulturni, športni, zabavni*". Sikošek (2010) prireditev opredeljuje kot edinstveno, vnaprej zamišljeno, načrtovano, organizirano in skrbno izpeljano dejavnost, ki je sestavljena iz nizov posameznih dogodkov. Skupne značilnosti prireditev so: namenskost, načrtovanje, edinstvenost, minljivost, neotipljivost, interaktivnost, obrednost in doživetje (Budič et al., 2009).

Množične prireditve so dogodki, ki jih obišče večje število ljudi, ki je lahko le okrog 1.000 ali sega do več kot 25.000 obiskovalcev. Zberejo se na določenem mestu v določenem časovnem obdobju za skupni namen. Trajanje množične prireditve traja kjer koli od ene ure do več dni ali tednov (Loloch-Danou, 2013). Prireditev se lahko organizira, če lahko organizator in lokalna skupnost, kjer bo prireditev potekala, zagotovijo zadostno število osebja in denarnih sredstev, da izpeljejo dogodek (Allen et al., 2008).

Množične športne prireditve se razlikujejo od ostalih manjših športnih prireditev predvsem po večjem številu udeležencev ter tudi udeležbi vrhunskih športnikov (Filo et al., 2008). Kljub temu, da vrhunski športniki predstavljajo le manjši delež med vsemi udeleženci, za ostale udeležence tako velike prireditve ne bi bile zanimive brez njih. Veliko udeležencem športnih prireditev predstavlja razlog za udeležbo prireditve prav sodelovanje vrhunskih športnikov (McCarville, 2007).

Vrste prireditev so glede na avtorje in njihove teorije različne. Najprimernejša razvrstitev prireditev, kot meni Sikošek (2010), naj bi bila razvrstitev glede na velikost ter vsebino. Getz (2007) loči med načrtovanimi in nenačrtovanimi oblikami prireditev, kjer načrtovane razdeli na javne in zasebne. Javne prireditve razdeli v naslednje kategorije:

- politične in državne prireditve (zborovanja, slovesne otvoritve, obiski državnikov),
- kulturne prireditve (festivali, karnevali),
- zabavne prireditve (plesne prireditve, glasbeni koncerti),
- poslovne in prodajne prireditve (poslovna srečanja, sejmi),
- umetniške prireditve (umetniške razstave),
- izobraževalne in znanstvene prireditve,
- športne prireditve.

Prireditve razdelimo tudi po velikosti, in sicer na: manjše, večje in velike prireditve. Glede na velikost se uporabljajo naslednji kazalci, kot so privlačnost in sposobnost, da privabi določeno število obiskovalcev ter pozornost medijev, in ekonomski kazalniki (Allen et al. 2008). Nekatere prireditve avtorji razvrščajo v naslednje kategorije:

- manjše prireditve predstavljajo prireditve na ravni lokalne skupnosti. Namenjene so obiskovalcem s tega področja in običajno je njihov namen, da obiskovalcem ponudijo zabavo in družabno dogajanje. Te prireditve je moč zaslediti v vsakem kraju, lahko so vsakoletne ali tako imenovane tradicionalne ali le unikatne in narejene za posebne priložnosti,
- večje prireditve predstavljajo tiste, ki privabljajo veliko število obiskovalcev. Dobro so pokrite v medijskem prostoru ter imajo organizacije od njih ekonomske koristi. Gre za velike dogodke znotraj države, to so: sejmi, glasbeni koncerti ali razstave,
- velike prireditve – pri njih gre za prireditve največje razsežnosti, ki so globalno medijsko izpostavljene in vključujejo svetovno znano gospodarstvo. Sem spadajo, v okviru športnih prireditev, olimpijske igre ter svetovna prvenstva.

Športna prireditev temelji na rekreaciji, tekmovanju ali turizmu. Športna prireditev je organizirana in vodena ter je časovno omejena. Poznamo jih na več ravneh: lokalne

prireditve, pri katerih je šport lahko tudi samo druženje in zabava, regijska, državna, meddržavna ter svetovna prvenstva. Na vseh teh športnih prireditvah športniki nastopajo z namenom doseganja čim boljšega rezultata (Maleen, Adams, 2008).

Zaradi svoje priljubljenosti imajo športne prireditve vse pogostejšo vlogo v družbi. Vpliv športnih prireditev se kaže tako v gospodarstvu kot tudi v družbi in v življenjskem slogu mnogih ljudi (Snelgrove, Wood, 2010). Tovrstne prireditve so vse bolj priljubljene; razlog je predvsem v tem, da ljudje na takih dogodkih doživijo enkratno izkušnjo, ki je ne bi mogli doživeti v vsakdanjem življenju. Te prireditve so tudi možnost, kjer se družimo, merimo z vrstniki in prijatelji ter drugimi udeleženci in se zabavamo (Chen, Funk, 2010).

Športne prireditve lahko delimo tudi na rekreativne in tekmovalne prireditve. Rekreativne prireditve so zagotovilo za nepozabna doživetja, druženje in tudi nova poznanstva. Poleg tega spoznavamo tudi kulturo kraja ter naravno dediščino in odkrivamo lepote naših krajev (Kolesarska zveza Slovenije, 2016). "Množično kolesarjenje je namenjeno spoznavanju novih poti in znanstev, predvsem pa biti ponosen nase, da si sposoben prevoziti izbrano razdaljo" (Kolesarska zveza Slovenije, 2016).

Del tekmovalnega športa je tekma. Na tekmovanjih udeleženci potrjujejo svojo športno pripravljenost ter poskušajo doseči svoje najboljše rezultate. Na tekmi se tekmovalci soočajo z nasprotnikom, s svojimi slabostmi, občutijo tekmovalni stres, tekmovalno tremo ... (Bizjan, 2004). "Resničen užitek tekmovanje je prizadevati si biti uspešen. Brez želje po zmagovanju ljudje verjetno ne bi tekmovali" (Tušak et al., 2009, 111).

Nesmiselno se je tekmovanja lotiti nepripravljen; tako duševno kot telesno, saj lahko to privede do poškodb. "Nastopamo le zdravi, telesno in duševno pripravljeni na tekmovanje ter po daljšem procesu intenzivne vadbe ali treninga v izbrani športni disciplini. Zavedajmo se, da športni rezultat ni najbolj pomemben, pomembnejša je radost, veselje v gibanju" (Bizjan, 2004, 97).

Rekreativna prireditve se od tekmovalne prireditve razlikuje v tem, da se udeleženci družijo, zabavajo, se sproščeno gibljejo oziroma ukvarjajo s športom, pri čemer končni rezultat ne igra glavne vloge. Na tekmovalnih prireditvah pa udeleženci potrjujejo svojo telesno pripravljenost, poskušajo doseči svoj najboljši rezultat, kar tudi pomeni, da se

borijo za zmago. Za tekmovanja morajo biti udeleženci tako kondicijsko kot tudi psihično dobro pripravljene, kar pa za rekreativne dogodke ni tako zelo pomembno, saj so običajno trase, poligoni in podobne ostale rekreativno-tekmovalne površine nezahtevne.

1.2 Izhodišča za organizacijo športne prireditve

Za kakovostno izvedbo prireditve je potrebna dobra organizacija. Namreč, če organizator ne načrtuje vnaprej ter si ne pripravi načrta izvedbe, je možnost, da prireditev ne bo potekala po načrtih, kar lahko pripelje do razočaranja tako organizatorja kot tudi udeležencev prireditve (Sikošek, 2010).

Preden začnemo z načrtovanjem prireditve, je pomembno, da pridobimo odgovore na pet Goldbattovih vprašanj, znanih kot 5 W, ki predstavljajo izhodišča za oblikovanje načrta. Prvo vprašanje 'Why?' oz. zakaj bi se neka prireditev izvedla. Kakšen je namen prireditve in kakšni so sploh naši cilji? Cilji morajo biti: pomembni, merljivi, dosegljivi in relevantni. Drugo vprašanje je 'Who?' oz. komu je prireditev namenjena oz. kdo se je bo udeležil. Raziskati moramo, kdo je ciljna javnost, za katero prirejamo prireditev, in izvedeti moramo njene značilnosti. Naslednje vprašanje, na katerega moramo odgovoriti, je 'When?' ali kdaj se bo prireditev odvila. Datum prireditve je zelo pomemben. Prepričati se moramo, da se na tisto uro in datum že ne odvija kakšna druga prireditev, zaradi katere bi lahko imeli manjše število obiskovalcev. Četrto vprašanje 'Where?' oz. kje se bo prireditev odvijala. Prizorišče se mora ujemati z namenom in sporočilom prireditve. Če je prireditev športna, mora infrastruktura ustrezati vsem zahtevanim kriterijem za izvedbo prireditve. Peto, zadnje vprašanje je 'What?' ali kaj se bo dogajalo. Kakšna je vsebina prireditve in kakšna je rdeča nit določene prireditve (Budnič et al., 2009)?

1.3 Pravna določila za organizacijo javnih prireditev v Republiki Sloveniji

Organizator naj že na začetku načrtovanja oziroma organiziranja prireditve/shoda sodeluje s policijo oziroma upravno enoto, se predhodno pozanima o svojih obveznostih, potrebnih dovoljenjih in soglasjih. Dobro načrtovanje pomeni boljšo izvedbo prireditve in manj

stresa organizatorja. Vsak, ki želi organizirati prireditev, mora biti seznanjen in upoštevati veljavna zakonska določila, ki določajo organiziranje javnih prireditev. Organizator prireditve oziroma tekmovanja mora v sodelovanju z vodjo zdravstvene službe pri zagotavljanju zdravstvene oskrbe na terenu ravnati tako, kakor narekuje slovenska zakonodaja, ki opredeljuje zagotavljanje zdravstvenega varstva na prireditvah (Zupet, 2015).

Zakon o javnih zbiranjih (2011, 1. člen) "ureja način uresničevanja ustavne pravice do mirnega zbiranja in javnih zborovanj na javnih shodih in javnih prireditvah". Vsak državljan oz. vsaka domača pravna oseba lahko organizira javno prireditev. Prireditve, ki se odvijajo na cesti, lahko organizira le pravna oseba, ki ima sedež v Republiki Sloveniji.

Zakon o javnih zbiranjih (2011) navaja, da je organizator dolžan prireditev organizirati tako, da bo poskrbel za red, da ne bodo ogrožena življenje in zdravje udeležencev ter ne bosta ogrožena premoženje in javni promet, prav tako pa ne sme biti okolje nedopustno obremenjeno. Organizator mora določiti vodjo, ki mora biti polnoletna oseba in imeti ustrezne psihofizične sposobnosti za vodenje. Zagotoviti mora tudi rediteljsko službo, ki bo zagotavljala red na prireditvenem prostoru. Če se na prireditvi oziroma na shodu opravljajo tudi dejavnosti, ki jih urejajo drugi predpisi, mora organizator izpolnjevati pogoje, ki jih za opravljanje dejavnosti določajo za to določeni predpisi.

Organizator mora prireditev prijaviti najmanj pet dni pred dnevom prireditve. Vsake prireditve oziroma shoda ni potrebno prijaviti, potrebno pa je pridobiti dovoljenje. Dovoljenja so potrebna za naslednje prireditve:

- shode ali prireditve na javnih cestah,
- za mednarodno športno prireditev in člansko tekmovanje v kolektivnih športih, če na njem sodeluje vsaj en klub prve državne lige,
- prireditve, na katerih se uporablja odprt ogenj oziroma predmeti ali naprave, zaradi katerih bi lahko bila ogrožena življenja, zdravje ljudi ali premoženje,
- za prireditve, na katerih se pričakuje več kot 3000 ljudi.

Vlogo za izdajo dovoljenja je potrebno vložiti pri pristojni upravni enoti najmanj deset dni pred dnevom prireditve.

1.3.1 Pravna določila za organizacijo športne prireditve

Potrebe in pogoji za delo zdravstvene službe so na takih prireditvah z zakonodajo slabo definirani, zato dobra zdravstvena oskrba temelji predvsem na izkušnjah in znanju sodelujočih. Poleg vsega pa je potrebno tudi poznati specifiko športne panoge, narediti oceno tveganja za nastanek poškodb in zdravstvenih stanj. Poznati je potrebno udeležence tekmovanja, njihove zmogljivosti, njihovo zdravstveno stanje in vedeti, kakšni so lahko učinki okolja na človeški organizem med telesno aktivnostjo (Zupet, 2015).

Pri organizaciji prireditve mora organizator izpolniti vse pogoje, ki jih določa Zakon o športu. Upoštevati mora tudi ukrepe za preprečevanje nasilja na nogometnih tekmah ter drugih športnih prireditvah, kjer je pričakovati nasilje in nedostojno vedenje gledalcev, ki jih določa Evropska konvencija o nasilju in nedostojnem vedenju gledalcev na športnih prireditvah.

1.3.2 Pravila za organizacijo kolesarske dirke

Priprava kolesarske dirke ni enostaven postopek, še posebej, če je dirka mednarodna. Registracija dirke pri mednarodni zvezi pomeni, da je potrebno zagotoviti določene standarde kakovosti in upoštevati predpise. Zato mora biti organizator, ki pripravlja dirko, pri pripravi dosleden (UCI, 2013).

Mednarodna kolesarska zveza navaja, da mora imeti organizator kolesarskega dogodka licenco kot organizator s strani nacionalne zveze v državi, kjer bo dogodek potekal. Različni dogodki imajo različne kategorije organizacije. Naslednje organizacije lahko delujejo kot organizatorji (UCI, 2013):

- nacionalna zveza, ki je v celoti odgovorna za organizacijo dogodka. Dobro strukturirana zveza ima redno zaposlene ljudi, ki so odgovorni za organizacijo velikih dogodkov na njenem ozemlju,
- klub, povezan z zvezo, ki je neprofitna organizacija in ga običajno vodijo njegovi člani, ki načeloma niso plačani za to. Organizacijska ekipa je v celoti oz. v večini sestavljena iz prostovoljcev,

- zasebno podjetje, ki sodeluje z nacionalno zvezo. Uspešnost dogodka je odvisna od sposobnosti podjetja.

V praksi organizator, ne glede na kategorijo, pogosto razvija odnose z drugimi subjekti, kot so klubi ali podjetja, ki sodelujejo na določenih področjih, da se zagotovi uspešna organizacija dogodka (UCI, 2013).

“Na vseh cestnih dirkah nacionalnega koledarja Kolesarske zveze Slovenije – Odbora za cestno kolesarstvo veljajo mednarodna pravila Mednarodne kolesarske zveze UCI (Nacionalni tehnični pravilnik Kolesarske zveze Slovenije, 2016).”

Vrste dirk (Nacionalno tehnični pravilnik Kolesarske zveze Slovenije, 2016):

- cestna dirka – poteka na cesti do končnega cilja,
- kronometer – vožnja na čas poteka na cestah v liniji ali na krožni progi, ki je zaprta za promet,
- etapna dirka – traja vsaj dva dni in ima najmanj dve etapi,
- krožna dirka – poteka na kratki krožni progi, ki je zaprta za promet.

V 8. členu Nacionalnega tehničnega pravilnika KZS za cestne dirke je navedeno, da mora organizator na vseh dirkah zagotoviti prisotnost zdravnika in reševalnega vozila. Zdravnik in reševalno vozilo morata biti opremljena za izvajanje nujnih reševalnih prevozov in morata biti prisotna ves čas tekmovalnega dela prireditve. V primeru, da mora zdravnik in/ali reševalno vozilo začasno zapustiti prizorišče, se dirko začasno prekine, dokler se ponovno ne zagotovi zdravniške službe z reševalnim vozilom.

1.3.3 Prijava športne prireditve

Organizator mora prireditev ali shod prijaviti na pristojni območni policijski postaji. Prireditev je potrebno prijaviti najmanj pet dni pred dnevom prireditve, medtem ko je potrebno shod prijaviti najmanj tri dni pred dnevom izvedbe shoda (ZJZ – Zakon o javnih zbiranjih).

Če je za izvedbo shoda oziroma prireditve potrebno dovoljenje, ki ga zahteva Zakon o javnih zbiranjih, mora organizator podati prošnjo na pristojni upravni enoti, kjer bo prireditev potekala. Prošnjo je potrebno podati vsaj sedem dni pred dnevom prireditve (ZJZ).

Za tekmovalne športne prireditve, kot so na primer kolesarske prireditve ali avto-moto prireditve na cesti, in za druge prireditve na cesti, ki potekajo na območju dveh ali več upravnih enot, je potrebno vlogo za izdajo dovoljenja vložiti najmanj trideset dni pred začetkom prireditve na pristojnih upravnih enotah. Ko prireditev poteka na območju dveh ali več upravnih enot, je vlogo potrebno podati pri vseh upravnih enotah, kjer bo prireditev potekala (ZJZ).

V praksi organizator, ne glede na kategorijo športa, pogosto razvija odnose z drugimi subjekti, kot so klubi ali podjetja, ki sodelujejo na določenih področjih, da se zagotovi uspešno organizacijo dogodka. Za organizacijo dogodka potrebuje organizator dovoljenja, ki jih pridobi od pristojnih organov. Postopek se razlikuje od države do države, vendar se na splošno morajo držati naslednjih pravil (UCI, 2013):

1. vloga za dovoljenje organizacije – pošlje jo pristojnim organom. Dokument s predstavitvijo projekta mora vsebovati naslednje elemente: uvod in reference organizatorja, datum dogodka, število kolesarjev, potek trase, regije in okoliši, skozi katere poteka trasa, časovnico dirke, okrepevalne postaje, načrte starta in cilja, ukrepi, ki jih organizator ali pristojni organ zahteva v zvezi z varnostjo, zdravniško oskrbo in ukrepi v zvezi s spoštovanjem okolja ter zavarovanje. Dokument mora biti popoln in natančen. Vključene morajo biti vse informacije, ki jih je zahteval pristojni organ. Oddati ga je potrebno pravočasno, da ga lahko pristojni organ pregleda v razumnem roku,
2. dodatna razlaga – ko pristojni organ prouči vse predstavljene informacije, lahko organizatorja povabi, da odgovori na vprašanja o projektu pred odborom. Organizator bo nato pojasnil vse zadeve v zvezi z organizacijo v smislu varnosti, zdravstvenega varstva, uporabo javnih cest,

3. spremembe v dokumentu v ocenjevalnem obdobju – medtem ko so dokumenti v presoji pri pristojnem organu (postopek, ki lahko traja več mesecev), lahko pride do nekaterih sprememb (npr. do spremembe trase zaradi dela na cesti ali poseben dogodek, ki bo potekal na območju, skozi katerega poteka dirka). Zato je prav, da je organizator v rednih stikih s pristojnim organom, ki ima dokument v obravnavi. Potrebno je predvideti kakršne koli težave, ki lahko nastanejo v tem obdobju, da bi preprečili morebitne upravne zamude v času priprav na dogodek. Poleg tega je tudi smiselno določiti alternativne rešitve,
4. odločitev organov za odobritev organizacije dirke je splošno formaliziran uradni dokument, ki se uporablja za urejanje organizacije dogodka. Ta dokument priznava pravice in dolžnosti organizatorja. Organizator mora v celoti spoštovati vse prejete direktive. V primeru kršitve ali hude nesreče se lahko uradni dokument uporablja zoper organizatorja.

1.3.4 Delitev športnih dogodkov glede na stopnjo tveganja

Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči (2015) prireditve glede na število udeležencev, zdravstveno tveganje in tveganje za dogodke razvršča v enajst skupin:

Tabela 1: Vrste prireditev

Vrste prireditev	Tip	Ključni kriteriji
Nezahtevna prireditev	A	do 500 udeležencev
Nezahtevna prireditev	B	nizko oz. srednje zdravstveno tveganje
Nezahtevna prireditev	C	1.000–3.000 udeležencev
Nezahtevna prireditev	D	do 1.000 udeležencev, visoko tveganje za dogodke
Nezahtevna prireditev	E	nizko zdravstveno tveganje in nizko tveganje za dogodke
Srednje zahtevna prireditev	A	Visoko zdravstveno tveganje, 1.000–3.000 udeležencev
Srednje zahtevna prireditev	B	Srednje, visoko tveganje za dogodke
Zahtevna prireditev		5.000–10.000 udeležencev, srednje in visoko tveganje
Zelo zahtevna prireditev		20.000–30.000 udeležencev
Tvegana prireditev	A	Več kot 30.000 udeležencev
Tvegana prireditev	B	Prireditev se odvija na več različnih mestih

“Tveganje za dogodke določimo glede na vrsto dejavnosti prireditve. Za visoko tveganje na prireditvah gre, če se izvajajo aktivnosti ali uporabljajo predmeti in naprave, ki lahko ogrožajo zdravje in življenja udeležencev (aktivnosti z možnostjo poškodbe udeležencev, hujše telesne obremenitve udeležencev) oz. se predvideva možnost nekontroliranega ali škodljivega oz. nasilnega ravnanja udeležencev (npr. zaradi uživanja alkoholnih pijač ali drog)” (Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči, 2015, 8883).

Zdravstveno tveganje določimo glede na starostno in zdravstveno strukturo udeležencev (Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči, 2015):

- nizko tveganje – večinoma (več kot 70 %) udeleženci pod 50 let,
- srednje tveganje – na prireditvi so vse starostne skupine zastopane enakovredno oz. je več kot 30 % oseb starejših od 65 let,
- visoko tveganje – udeležencev, starejših od 65 let, je več kot polovica ali v primerih, ko so prisotne zdravstveno ogrožene skupine ljudi.

Pri zdravstveno zahtevnih in tveganih prireditvah, naj bi odgovorna oseba urgentnega centra in dispečerske službe zdravstva okrepila službe, ki delujejo na območju prireditve. Prav tako je potrebno predvideti tudi mesto pristanka helikopterja, če je urgentni center oddaljen od prireditve več kot trideset minut nujne vožnje. Oddaljenost urgentnega centra je pomembna pri določanju števila ekip na prireditvi, upoštevati se morajo tudi podatki o dogodkih na prireditvi iz preteklih let (Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči, 2015).

1.4 Izvajanje zdravstvenega varstva na športnih prireditvah

Organizator mora zagotoviti ustrezno zdravstveno oskrbo tako za tekmovalce kot za širšo javnost. Zagotoviti mora ustrezno število usposobljenih zdravstvenih delavcev, ki imajo izkušnje s podobnimi prireditvami (UCI, 2013).

Vsaka kolesarska ekipa ima na državnih in mednarodnih tekmovanjih tudi svojo spremljevalno ekipo, ki vključuje: spremljevalca in spremljevalca na motorju, direktorja

ekipe, trenerja, mehanika, voznika, zdravnika, fizioterapevta oziroma maserja, lahko tudi zdravstvenega tehnika (UCI, 2013).

Zdravnik, ki spremlja športno ekipo, mora biti specialist športne medicine in mora imeti širok spekter znanja glede travmatologije, mišično-kostnih poškodb in splošnega zdravstvenega varstva, za stanja, ki se običajno pojavljajo v športu (UCI, 2015). V primeru, da zdravnik ugotovi, da zdravstveno stanje tekmovalca ni dovolj dobro, da bi tekmoval ali s tekmovanjem nadaljeval, mu lahko to tudi odsvetuje oziroma prepove. Odločitev o neprimernosti mora ekipni zdravnik podati pisno in jo vložiti v zdravstveni karton kolesarja (UCI, 2015).

1.4.1 Izvajalci zdravstvenega varstva na športnih prireditvah

”Zagotavljanje zdravstvenega varstva na prireditvah pomeni izvajanje nujne medicinske pomoči oz. ukrepov za zagotovitev varstva in zdravlja ljudi na prireditvah. Izvajalci zdravstvenega varstva na prireditvah so izvajalci službe nujne medicinske pomoči in druge pravne ali fizične osebe, ki so usposobljene za izvajanje nujne medicinske pomoči v skladu z zahtevami pravilnika o službi NMP” (Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči, 2015).

27. člen Pravilnika o službi NMP navaja, da so izvajalci zdravstvene oskrbe na prireditvah zdravstveni delavci, ki imajo ustrezna znanja, ki so navedena v njegovi Prilogi 2.

Priloga 2 Pravilnika o službi NMP navaja, da se za usposobljenost zdravnika za delo v zunajbolnišnični službi nujne medicinske pomoči šteje, da ima opravljene tečaje z aktualno veljavnostjo oz. ima opravljena preizkus znanja in usposobljenosti iz vsebin, ki so določene v Prilogi 3 Pravilnika o službi NMP.

Za usposobljenost diplomiranega zdravstvenika za delo v zunajbolnišnični službi nujne medicinske pomoči se šteje, če ima opravljene tečaje z aktualno veljavnostjo oz. ima opravljena dodatna usposabljanja s področja NMP in opravljen preizkus znanja in usposobljenosti iz Priloge 3 Pravilnika o službi NMP. Če opravlja tudi delo voznika reševalnega vozila, mora imeti opravljen tudi tečaj varne vožnje za reševalna vozila.

Za usposobljenost zdravstvenih reševalcev se štejejo zahteve poklicnega standarda Nacionalne poklicne kvalifikacije zdravstveni reševalec/zdravstvena reševalka. Kar pomeni, da mora imeti opravljen preizkus za Nacionalno poklicno kvalifikacijo zdravstveni reševalec. Opravljen mora imeti tudi tečaj varne vožnje za reševalna vozila.

1.4.2 Mednarodna pravila za organizacijo zdravstvenega varstva na športnih prireditvah

Visokokakovostna zdravstvena služba je bistven element kolesarske dirke, ki zagotavlja optimalno zdravljenje za vse tekmovalce, uradnike, člane ekip, organizatorjev, predstavnikov medijev in drugih pooblaščenih oseb, ki so žrtve nesreče ali bolezni. Zdravniška služba mora delovati vsaj eno uro pred začetkom in eno uro po zaključku dogodka. V primeru nesreče ali pojavov simptomov bolezni je potrebna hitra oskrba poškodovanega/obolelega, zavarovanje kraja dogodka in čim prejšnji prevoz poškodovanega do najbližje zdravstvene ustanove (UCI, 2013).

Glede razpoložljivih kadrov in primerne usposobljenosti le-teh lahko v drugih državah veljajo drugačna pravila kot v Sloveniji. Kar pomeni, da je lahko glavni koordinator zdravstvene oskrbe na dirki zdravnik, ki je specializiran za športno ali urgentno medicino. Zdravnik koordinator ima podporo dveh zdravnikov, ki sta specializirana za športno ali urgentno medicino, ali pa sta strokovnjaka travmatologije ali anesteziologije in imata opravljen tečaj Advance trauma life support (ATLS) (UCI, 2013).

Zdravstveni tehnik je oseba, zaposlena v urgentni službi – bodisi v reševalnem vozilu, kjer izvajajo nujne reševalne prevoze, ali v urgentnem centru (UCI, 2013).

Organizator mora zagotoviti tudi vozila za prevoz zdravstvenega osebja in morebitnih poškodovanih. Ta vozila so: zdravniški avto, najmanj dve reševalni vozili za takojšno zagotovitev zdravstvene oskrbe, zdravstveni tehnik na motorju (predvsem za dirke, kjer je dostop težaven – ozke ceste, množica) ter možnost helikopterskega prevoza, ki je odvisen od poti dirke, oddaljenost bolnišnice in ustreznost ostalih poti za transport poškodovanega/obolelega (UCI, 2013).

Vsa vozila morajo biti opremljena z radijskimi zvezami za medsebojno komunikacijo. Vso osebje mora imeti seznam zdravstvenih ustanov in lokalnih zdravstvenih domov, kamor lahko transportirajo poškodovane oz. obolele udeležence. Imeti morajo tudi seznam telefonskih številk ustreznih služb za ukrepanje ob nesrečah (UCI, 2013).

2 NAMEN

Namen diplomskega dela je predstaviti zagotavljanje zdravstvene oskrbe na množičnih športnih prireditvah, ki so v Sloveniji v porastu, na primeru Maratona Franja, ki je eden izmed najbolj množičnih pri nas.

Cilji diplomskega dela so:

- opredeliti množično prireditev,
- predstaviti izhodišča in zakonska določila za organizacijo zdravstvene oskrbe na množičnih prireditvah,
- predstaviti izvedbo zdravstvene oskrbe na primeru množične kolesarske prireditve Maraton Franja.

3 METODE DE LA

V diplomskem delu smo uporabili deskriptivno metodo dela s pregledom tuje in domače literature ter prikaz primera. Literatura je bila pridobljena v knjižnici Zdravstvene fakultete ter preko njenega oddaljenega dostopa. Uporabili smo naslednje podatkovne baze: CINAHL, ERIC, Medline, PubMed in COBISS.SI. Od primarnih pravnih aktov so bili uporabljeni dostopi do državnih spletnih strani, kot sta Uradni list Republike Slovenije in Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. Kriteriji za iskanje relevantne literature so bili časovna omejitev objave, in sicer od leta 2006 do leta 2016, možnost dostopa celotnega besedila in dostopnost v angleškem jeziku ali slovenskem jeziku. Poudarek je bil na novejših člankih. Članki, ki niso bili strokovne in znanstvene narave so bili izključeni. Uporabili smo tudi drugo literaturo in pravne akte, ki so bili starejši in smo jo uporabili tam kjer je bilo potrebno. Končni izbor člankov je bil oblikovan glede na to, ali se nanašajo na množične športne prireditve in izvajanje zunajbolnišnične nujne medicinske pomoči. Ključne besede, po katerih smo iskali literaturo, so bile: množične športne prireditve, zdravstvena oskrba, zdravstveno tveganje, zdravstveno varstvo na prireditvah, Maraton Franja, kolesarske prireditve, medical rules, mass-gathering medicine, emergency medical services, medical support.

Pri pridobivanju informacij o poteku in organizaciji zdravstvene oskrbe na Maratonu Franja nam je pomagala medicinska sestra Milena Levstek, ki od leta 1982 aktivno sodeluje pri organizaciji zdravstvene oskrbe na maratonu. Pomagala nam je s svojimi usmeritvami ter posredovanimi dokumentacijskimi viri. Enkrat smo se z njo sestali in takrat je posredovala veliko informacij glede organizacije zdravstvene oskrbe. Ostale podatke je posredovala po elektronski pošti.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 Zgodovina Maratona Franja

Prvi Maraton Franja je bil izveden 22. julija 1982 pod vodstvom Zvoneta Zanoškarja in na pobudo Toneta Fornezzija – Tofa. Na prvi izvedbi je bilo okoli 700 udeležencev, večinoma na običajnih kolesih. Prva leta je bil na progi tudi sedemkilometrski makadamski odsek z vrha Kladja do Sovodnja, ki je povzročil veliko pretrganih gum (Fornezzi, 2016).

Že leta 1978 je progo želel prevoziti tudi Tone Fornezzi – Tof, a se je moral zaradi gradnje ceste na Kladje v Cerknem obrniti. Nato je leta 1979 ekipa Roga pod vodstvom Zvoneta Zanoškarja prevozila traso maratona, ki je tisto leto tudi dobila ime. Zvone, Tone in Rogova kolesarska ekipa so počivali na Cerknem s pogledom na tablo Bolnišnica Franja. Odločitev je na pobudo Toneta Fornezzija padla nenadoma: Maraton Franja (KD Rog, 2016b).

Leta 1984 je udeležence na startu v Tacnu pozdravila legendarna zdravnica dr. Franja Bojc-Bidovec, ki je ob tej priložnosti izrekla znamenite besede: "Vem, da vam ne bo lahko, verjemite, tudi nam ni bilo!" (KD Rog, 2016b).

Rekordno udeležbo so zabeležili leta 2002, ko je nastopilo 1.886 udeležencev. Tisto leto so maraton vozili izjemoma v zaprti vožnji. Skupaj z Družinskim maratonom, ki je bil takrat organiziran prvič, je bilo na startu več kot 2.000 udeležencev. Maraton Franja je bil naslednje leto ponovno tekmovalnega tipa, kar se je izkazalo za pravilno odločitev. Vse do leta 2002 je bil start in cilj Maratona Franje v Tacnu pred Srednjo policijsko šolo, leta 2003 pa se je preselil v BTC City v Ljubljani. Leta 2005 so Maratonu Franja dodali še mali maraton Franja, dve preizkušnji za gorske kolesarje, Družinsko-šolski maraton za vsakogar ter Preizkušnjo za otroke (KD Rog, 2016b).

4.2 Maraton Franja danes

V petintridesetih letih so organizatorji omogočili, da je prireditev prerasla svoj športni okvir in postala priložnost za tekmovanje, rekreacijo, druženje in zabavo. "Maraton Franja

BTC City je rekreativno-tekmovalna prireditev z najdaljšo tradicijo pri nas, ki v tridnevnem dogajanju povezuje kolesarje vseh starosti. S svojo zbirko kolesarskih prog je namenjena vsakomur; tako najboljšim kolesarjem kot povprečnim rekreativcem, družinam ter tistim, ki si za kolo bolj poredko najdejo čas" (KD Rog et al., 2016, 4).

Maraton Franja ima dve trasi, ki sta najbolj množično obiskani. Obe trasi imata start in cilj v Ljubljani v BTC City. Prva trasa je trasa Velikega maratona, ki je dolga 156 km. Potek trase: Ljubljana BTC City-Vrhnika-Logatec-Godovič-Idrija-Cerkno-Kladje-Sovodnje-Škofja Loka-Vodice-Tacen-Ljubljana-BTC City (KD Rog, 2016a).

Trasa Malega maratona, 97 km, je zasnovana tako, da poteka po isti poti kot originalni Maraton Franja. Potek trase Malega maratona: Ljubljana BTC City-Dobrova-Horjul-Vrzenec-Lučine-Gorenja vas-Škofja Loka-Vodice-Tacen-Ljubljana-BTC City (KD Rog, 2016a).

Maraton Franja je ena izmed večjih športnih prireditev v Sloveniji, leta 2016 se je malega in velikega maratona udeležilo okoli 2.300 kolesarjev, le okoli 60 kolesarjev ni prišlo v cilj. Najstarejši kolesar je imel 78 let, najmlajši le 15 let (KD Rog, 2016c). In ker velike prireditve zahtevajo veliko časa za pripravo, tudi organizacija Maratona Franja poteka skozi celo leto. V Sloveniji se mora organizator kolesarske dirke držati pravil, ki jih predpisuje slovenska zakonodaja ter pravil, ki jih za organizacijo kolesarske dirke navaja Mednarodna kolesarska zveza. Mednarodna kolesarska zveza predpisuje, da mora imeti organizator kolesarskega dogodka licenco kot organizator s strani nacionalne zveze.

Slovenski zakoni in drugi pravni akti, ki se jih mora držati organizator prireditve, so: Zakon o javnih zbiranjih, ki določa postopke za prijavo prireditve, dolžnosti organizatorja, posebne določbe za prireditve na cesti, glede zagotavljanja reda na prireditvi ter kazenske določbe v primeru kršitev. Organizatorji športnih prireditev morajo izpolniti tudi vse pogoje, ki jih določa Zakon o športu. Naslednji pravni akt je Pravilnik o službi NMP, ki določa način zagotavljanja zdravstvenega varstva na prireditvah, načrt izvajanja zdravstvenega varstva na prireditvah, kdo so lahko izvajalci zdravstvenega varstva na prireditvah ter tipe prireditev, na podlagi katerih se določa število zdravstvenih delavcev za izvajanje zdravstvenega varstva. Upoštevati morajo tudi Uredbo o uporabi zvočnih naprav, ki na shodih in prireditvah povzročajo hrup. Za organizacijo prireditve na cesti kot

specifične prireditve pa je potrebno upoštevati še določbe Zakona o varnosti cestnega prometa.

Tako slovenska kot mednarodna zakonodaja predpisuje, da potrebuje organizator dovoljenja, ki jih pridobi od pristojnih organov. Ta dovoljenja so za zaporo cest ali omejitev prometa in elaborat začasne prometne ureditve, dovoljenje za začasno ali občasno čezmerno obremenitev okolja na prireditvi, dovoljenje lastnika oz. upravnika za uporabo prireditvenega prostora, dokazilo o izvajanju zdravstvenega varstva na prireditvi glede na tip prireditve ter plan zdravstvene oskrbe na prireditvi, potrdilo reševalnih služb o zagotavljanju zdravstvene oskrbe ter potrdila o strokovni usposobljenosti zdravstvenega osebja, načrti varovanja prireditve in plan postavitve rediteljev, dokazilo o zagotavljanju požarne varnosti, izjava o tehnični brezhibnosti naprav, odrov in šotorov ter soglasja lokalnih skupnosti za izvedbo prireditve in zaporo ceste. Vsa dokazila in potrdila priložijo k obrazcu za prijavo javne prireditve, ki vsebuje podatke o organizatorju, datum, čas, kraj ter trajanje prireditve, osebne podatke vodje prireditve ter vodje rediteljev in predvideno število udeležencev (ZJZ, 14. člen).

Ko upravna enota prejme zahtevane dokumente, povabi vodjo javne prireditve, predstavnika Policijske uprave Ljubljana ter predstavnika Generalne policijske uprave na obravnavo. Na obravnavi skupaj z uradno osebo razpravljajo o izvedbi javne prireditve Maraton Franja in o ukrepih, ki jih je dolžan zagotoviti organizator za zagotavljanje reda, varnosti življenja in zdravja udeležencev, da prireditvev ne bo ogrožala javnega prometa in predstavljala nedopustne obremenitve okolja. Če ugotovijo, da je vloga nepopolna, jo mora organizator dopolniti z manjkajočimi izjavami, dovoljenji in drugimi manjkajočimi uradnimi dokumenti (ZJZ, 16b. člen). Ko je vloga popolna, Upravna enota Ljubljana izda dovoljenje za izvedbo prireditve.

4.3 Izvajanje zdravstvenega varstva na Maratonu Franja

Predno organizator odda prijavo na upravno enoto je potrebno urediti tudi vso ustrezno dokumentacijo za zagotavljanje zdravstvene oskrbe na Maratonu Franja. Organizator oziroma odgovorna oseba za zdravstveno varstvo mora najbližjega izvajalca NMP najkasneje 15 dni pred prireditvijo, v našem primeru je to Zdravstveni dom Ljubljana –

Splošna nujna medicinska pomoč (SNMP), obvestiti o prireditvi. Obvestilo mora vsebovati podatke o odgovorni osebi prireditve, lokacijo ter datum in uro prireditve, vrsto prireditve, predvideno število in vrsto udeležencev, podatke o izvajalcu zdravstvenega varstva in druge okoliščine, ki bi lahko vplivale na ogroženost udeležencev prireditve (Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči, 2015). Izvajalec službe NMP mora najmanj 10 dni pred izvedbo prireditve posredovati oceno ogroženosti za prireditev za posamezen dan, na podlagi katere se odločijo za število reševalnih vozil, zdravnikov in zdravstvenih reševalcev na prireditvi. Ko imajo natančne podatke glede kadrovskih potreb, se obrnejo na reševalne službe, ki imajo dovoljenje za izvajanje zdravstvenega varstva na prireditvah. Običajno ne objavijo razpisa, saj že dolga leta sodelujejo z določenimi službami in jih vsako leto povabijo k sodelovanju. Podjetje, ki bo izvajalo zdravstveno varstvo na maratonu, mora predložiti organizatorju dovoljenje Ministrstva za zdravje RS, da lahko opravljajo zdravstveno varstvo na prireditvah, iz katerega je razviden tudi tip prireditve, na katerem lahko zagotavljajo zdravstveno oskrbo. Predložiti morajo tudi poimenski seznam zdravstvenih delavcev in dokazila o njihovi strokovni usposobljenosti v skladu s Pravilnikom o službi NMP.

Slovenska in mednarodna pravila glede usposobljenosti zdravstvenih delavcev na športni prireditvi se nekoliko razlikujejo. Po navodilih Mednarodne kolesarske zveze mora imeti zdravnik koordinator specializacijo iz športne ali urgentne medicine. Imeti mora podporo dveh zdravnikov, ki pa morata imeti prav tako specializacijo iz športne oz. urgentne medicine ali pa morata biti strokovnjaka travmatologije ali anestezije ter imeti opravljen tečaj ATLS. Po slovenski zakonodaji pa morajo biti zdravniki, ki opravljajo zdravstveno varstvo, specialisti urgentne medicine ali pa morajo imeti opravljene tečaje, ki jih določa Pravilnik o službi NMP ali opravljen preizkus znanja in usposobljenosti.

Zdravstveni tehnik mora biti po navodilih mednarodne kolesarske zveze zaposlen v urgentni službi, kar pomeni, da opravlja službo v reševalnem vozilu ali v urgentnem centru. Slovenska zakonodaja je nekoliko bolj stroga. Zdravstveni tehnik mora imeti opravljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo s katero si pridobi naziv zdravstveni reševalec. Opraviti mora tudi tečaj varne vožnje za reševalna vozila. Diplomiran zdravstvenik mora prav tako kot zdravnik opraviti določene tečaje, ki so navedeni v

Pravilniku o službi NMP ali pa opraviti preizkus znanja in usposobljenosti iz področij, ki so navedene v Pravilniku o službi NMP.

Na Maratonu Franja k sodelovanju, povabijo tudi gasilska društva, ki s svojimi gasilci-bolničarji nudijo prvo pomoč morebitnim poškodovanim ali onemoglim na okrepčevalnih postajah (Levstek, 2016). Gasilci-bolničarji imajo opravljen najmanj 80-urni tečaj iz prve pomoči in imajo redne interne vaje, na katerih obnavljajo svoje znanje iz prve pomoči. Gasilci so dodatna pomoč na progi, ki je vzpostavljena na željo organizatorja in Mednarodne kolesarske zveze (Levstek, osebna komunikacija, 11. 8. 2016). Polega reševalnih služb na progi in gasilcev-bolničarjev ob progi, postavijo tudi šotor na prireditvenem prostoru, kjer sta prisotna zdravnik in zdravstveni tehnik ter reševalno vozilo z zdravstvenima reševalcema za morebitni prevoz v zdravstveno ustanovo.

Mednarodna navodila, glede zagotavljanja ustreznih vozil za prevoz zdravstvenih delavcev po trasi kolesarske dirke navajajo, da mora organizator zagotoviti zdravniški avto, najmanj dve reševalni vozili, zdravstvenega tehnika na motorju, za težje dostope ter možnost helikopterskega prevoza. Pravilnik o službi NMP točno določa število in vrsto reševalnih vozil za določen tip prireditve. Vendar organizator lahko glede na prejšnje izkušnje število reševalnih vozil poveča. Slovenska zakonodaja ne predvideva zdravniškega avta in reševalca na motorju, vendar jih organizator Maratona Franja prav tako vključuje v zdravstveno varstvo na maratonu. Reševalec na motorju je hitrejši, lažje se prebija mimo množice ter na ožjih delih trase. Zdravstveni reševalci v osebnih vozilih se vozijo za vsako večjo skupino kolesarjev in tako lahko hitreje nudijo prvo pomoč poškodovanim oz. obolelim, saj se reševalna vozila običajno vozijo zadaj za zadnjimi kolesarji.

Osrednja prireditev je glede na zdravstveno tveganje in tveganje za dogodke s strani SNMP kategoriziran kot srednje zahtevna prireditev tipa B. To pomeni, da naj bi bili na prireditvi prisotno najmanj ene ekipe reanimobila in dveh ekip z nujnim reševalnim vozilom. Nedeljska prireditev je razdeljena na dva maratona, in sicer na Veliki maraton ter Mali maraton. Na Velikem maratonu so prisotna tri nujna reševalna vozila z dvema zdravstvenima reševalcema, dva reanimobila z zdravstvenim reševalcem, diplomiranim zdravstvenikom in zdravnikom. Prisotni so tudi reševalec motorist in zdravstveni reševalci s štirimi osebnimi vozili. Vsa vozila so v spremstvu kolesarjev na trasi. Na Malem

maratonu so v spremstvu kolesarjev naslednja vozila in zdravstveno osebje: reanimobil z zdravstvenim reševalcem, diplomiranim zdravstvenikom ter zdravnikom in dve nujni reševalni vozili z zdravstvenim reševalcem in diplomiranim zdravstvenikom. Poleg reševalnih vozil sta še dva zdravstvena reševalca v dveh osebnih vozilih (PHE Ljubljana, 2016).

Koordinacijo prevozov z reševalnimi vozili prevzame zdravnik na posameznem maratonu. Na zdravnika se lahko obrne vsak zdravstveni reševalec oz. diplomirani zdravstvenik, ki potrebuje nasvet glede prevoza in oskrbe. Za vsak prevoz, ki se ga opravi, se je potrebno posvetovati z zdravnikom, da ne bi ostali brez potrebnih reševalnih vozil na trasi. Za zdravnika, ki koordinira, je nekoliko težje tudi to, da točno ne ve, kje se kakšno reševalno vozilo nahaja. Če bi vedel, kje se nahaja posamezno reševalno vozilo, bi imeli nekoliko krajši čas prihoda do posameznega poškodovanega. Vsako reševalno vozilo, ki odpelje poškodovanega/obolelega v ustrezno ustanovo, se potem vrne na progo po obvozni poti in ves čas vozi v smeri vožnje kolesarjev. Zdravstveni tehnik, ki je v osebnem vozilu na trasi, nudi prvo pomoč in če je potrebno, se posvetujejo z zdravnikom na trasi za nadaljnjo oskrbo ali prevoz. Zdravnik lahko glede na zdravstveno stanje kolesarja aktivira tudi helikoptersko nujno medicinsko pomoč, kar pa v vseh teh letih ni bilo potrebno (Levstek, 2016).

Poškodovani, ki ne potrebujejo prevoza z reševalnim vozilom, vendar ne morejo nadaljevati vožnje ter tekmovalci, ki so omagali počakajo na zadnje vozilo v koloni, ki jih odpelje nazaj na prireditveni prostor. Zadnje vozilo v koloni pobere tudi vse, ki so omagali ali jim jo je zagodla okvara na kolesu. Vsem ostalim, ki so bili oskrbljeni na progi in so vožnjo nadaljevali, svetujejo, da se oglasijo za nadaljnjo oskrbo v šotoru na prireditvenem prostoru, kjer jih pregleda tudi zdravnik (Levstek, 2016).

Za vse, ki so bili oskrbljeni, prepeljani v zdravstveno ustanovo ali so oskrbo/reševalni prevoz odklonili, je potrebno izpolniti naslednje obrazce: protokol o nujni intervenciji, poročilo o reševalnem prevozu in če je prišlo do odklonitve, tudi obrazec o odklonitvi zdravstvene oskrbe ali reševalnega prevoza. Potrebno je tudi zapisati, kam je bil poškodovani/oboleli odpeljan, saj so ti podatki pomembni za informiranje svojcev, prijateljev, ki na prireditvenem prostoru sprašujejo, kje so njihovi svojci/prijatelji.

Poškodovani/oboleli lahko dobi tudi obvestilo za svojega zdravnika ali za zavarovalnico (Levstek, 2016).

Tekmovalno vožnjo na čas je SNMP ocenila kot prireditev z nizkim tveganjem – nezahtevna prireditev tipa B, saj naj bi bilo udeležencev med 300 in 500. Tovrstna prireditev zahteva prisotnost ene osebe (zagotovi jo organizator), ki ima opravljen 10-urni tečaj iz prve pomoči. Organizatorji za to tekmovanje zagotovi nujno reševalno vozilo z dvema zdravstvenima reševalcema ter reanimobil z zdravstvenima reševalcema in zdravnikom (ZD Ljubljana, 2016).

Družinsko-šolski maraton in Otroška preizkušnja je prav tako nezahtevna prireditev tipa B. Organizator je zagotovil prisotnost enega reanimobila z zdravstvenim reševalcem, diplomiranim zdravstvenikom in zdravnikom, ki spremlja kolesarje. Eno nujno reševalno vozilo z zdravstvenim reševalcem in diplomiranim zdravstvenikom mora biti ob progi. Dodatno pa je na progi tudi osebno vozilo z zdravstvenim tehnikom, ki prav tako spremlja kolesarje (ZD Ljubljana, 2016).

V začetkih Maratona Franja sta za zdravstveno oskrbo skrbela en zdravnik in ena medicinska sestra. Leta 2016 je na maratonu za zdravstveno varstvo skrbelo okoli petdeset zdravstvenih delavcev ter gasilci iz področnih prostovoljnih gasilskih društev, ki so bili prisotni na okrepčevalnih postajah.

5 ZAKLJUČEK

Poznamo več vrst športnih prireditev, ki se odvijajo skozi celo leto. Maraton Franja je največji kolesarska prireditev v Sloveniji in je organizacijsko precej zahtevna prireditev, saj sama organizacija poteka skozi celo leto.

V skladu z zakonodajo je potrebno pridobiti veliko dovoljenj različnih služb in pri tem upoštevati vso veljavno zakonodajo v Republiki Sloveniji ter predpise in priporočila Mednarodne kolesarske zveze. Pomembna so tudi dovoljenja za službe, ki opravljajo zdravstveno varstvo na posamezni prireditvi. Zdravstveno osebje mora biti ustrezno usposobljeno po Pravilniku o službi NMP. Reševalne službe morajo predložiti dokazila, da lahko izvajajo zdravstveno varstvo na javnih prireditvah ter dokazila o ustrezni usposobljenosti zdravstvenih delavcev.

Zagotavljanje zdravstvene oskrbe na Maratonu Franja je izvedeno na zelo visoki ravni, saj organizatorji zagotovijo večje število zdravstvenega osebja v reševalnih vozilih kot je po Pravilniku o službi NMP potrebno. Poleg reševalnih vozil so na trasi s kolesarji vozijo tudi zdravstveni tehniki v osebnih vozilih in reševalec na motorju ter gasilci-bolničarji iz področnih prostovoljnih gasilskih društev, ki so na okrepčevalnih postajah. Poleg vseh reševalnih služb na trasi je na prireditvenem prostoru postavljen tudi šotor, kjer sta prisotna zdravstveni tehnik ter zdravnik. Razlog za večje število zdravstvenega osebja je, da je udeležencev veliko, prav tako je na trasi maratona veliko nevarnih odsekov in spustov, kjer je možnost množične nesreče velika, kar ob morebitnem dogodku pomeni veliko poškodovanih, kar za usposobljeno zdravstveno osebje lahko pomeni velik zalogaj.

V pogovoru z zdravstvenimi reševalci o poteku maratona in njihovega gibanja po trasi in vračanja na traso smo ugotovili, da zdravnik koordinator nima pregleda nad tem, kje se kakšno reševalno vozilo nahaja. Sedaj so skoraj že vsa reševalna vozila opremljena z GPS-napravo. Zato bi lahko organizator razmislil o vzpostavitvi dispečerskega centra za potrebe kolesarske dirke. Tako bi zdravnik koordinator imel pregled nad lokacijo reševalnih vozil in bi lahko hitro in učinkovito poslal najbližje vozilo do poškodovanega oziroma obolelega.

6 LITERATURA IN DOKUMENTACIJSKI VIRI

Allen J, O'Toole W, Harris RD, McDonnell I (2008). Festival & Special event management. Milton (Qld): J Wiley & Sons Australia, 97–105.

Bizjan M (2004). Šport mladim: priročnik za športno vzgojo v srednji šoli s kriteriji za ocenjevanje. Ljubljana: Chatechismus, 92–9.

Budnič E, Novak Ž, Erjavec M et al. (2009). Dogodek od A do Ž: priročnik za organizacijo in vodenje dogodkov. Ljubljana: Planet GV (Grosuplje: Repovž).

Chen N, Funk CD (2010). Exploring Destination Image, Experience and Revisit Intention: A Comparison of Sport and Non-Sport Tourist Perceptions. *Journal of Sport & Tourism*, 15(3), 239–60.

Deželak S. Kako se lotiti maratona. Vloga policije pri zavarovanju kolesarskih prireditiv. http://www.franja.org/prakticni_nasveti.html <4. 4. 2016>

Evropska konvencija o nasilju in nedostojnem obnašanju gledalcev na športnih prireditvah, zlasti na nogometnih tekmah. Uradni list SFRJ-MP, št. 9/1990.

Ewert DG (2007). Marathon race medical administration. *Sports Med.* 37 (4-5): 428–30.

Filo RK, Funk CD, O'Brien D (2008). It's Really Not About the Bike: Exploring Attraction and Attachment to the Events of the Lance Armstrong Foundation. *Journal of Sport Management*, 22, 501–25.

FIS medical guide (2013).

Fornezzi T (2016). Pred 36 leti čez 'Tofova brda' do prve Franja. In: KD Rog, Penko G, Oven M et al., eds. Maraton Franja BTC City 10.–12. junij 2016, 14.

Getz D (2007). *Event Studies. Theory, research and policy for planned events.* Oxford: Elsevier, 45–66.

- Green C, Jones I (2005). Serious Leisure, Social Identity and Sport Tourism. *Sport in Society*, 8(2), 164–81.
- Hallman K, Breuer C (2010). Image Fit between Sport Events and their Hosting Destination from an Active Sport Tourist Perspective and its Impact on Future Behaviour. *Journal of Sport and Tourism*, 15(3), 215–238.
- KD Rog (2016a). Trase. <http://www.franja.org/trase.html> <12. 5. 2016>
- KD Rog (2016b). Zgodovina maratona. <http://www.franja.org/o-maratonu/zgodovina-maratona.html> <12. 5. 2016>
- KD Rog (2016c). Rezultati 2016. <http://www.franja.org/rezultati-2016.html> <8. 1. 2017>
- KD Rog, Penko G, Oven M et al. (2016). Maraton Franja BTC City 10.–12. junij 2016, 4.
- Kolesarska zveza Slovenije. Rekreativsko kolesarstvo <http://kolesarska-zveza.si/sl/rekreativsko-kolesarstvo/> <13. 9. 2016>
- Loloch-Danou S, Guofen Y, Welcher M et al. (2013). Mass-gathering medicine: a descriptive analysis of a range of mass-gathering event types. *Am J Emerg Med*, 31 (5): 843–6.
- Maleen C, Adams JL (2008). Sport, recreation and tourism event management: theoretical and practical dimensions. In: *Traditional and niche events in sport, recreation and tourism*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier/Butterworth-Heinemann, 1–8.
- McCarville R (2007). From a Fall in the Mall to a Run in the Sun: One Journey to Ironman Triathlon. *Leisure Sciences*, 29(2), 159–73.
- Nacionalno tehnični pravilnik Kolesarske zveze Slovenije – odbor za cestno kolesarstvo (2016).
- Organiser's guide to road events (2013). Sport and Technical Department. UCI.

- Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči (2015). Ur L RS 81 (3193): 8836–83.
- Sikošek M (2010). Management prireditve: organizacija študentskih prireditev. Koper: Fakulteta za management Koper.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=prireditve&hs=1 <23. 8. 2016>
- Snelgrove R, Wood L (2010). Attracting and Leveraging Visitors at a Charity Cycling Event. *Jurnal of Sport and Tourism*, 15(4), 269–86.
- Sodržnik J (2015). Vloga športa za vse v slovenski družbi. V: Kongres športa za vse, Ljubljana, 6. november 2015. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije, 19–26.
- Tušak M, Marinšek M, Tušak M (2009). Družina in športnik. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport – Inštitut za šport, 109–12.
- UCI Cycling regulations (2015). Part 13 Medical rules.
- UEFA Medical Regulations (2015).
- Uredba o načinu uporabe zvočnih naprav, ki na shodih in prireditvah povzročajo hrup (2005). Ur L RS 118 (5191): 13296–301.
- ZJZ – Zakon o javnih zbiranjih (2011). Ur L RS 64 (2970): 9064–71.
- ZSpo – Zakon o športu (1998). Ur L RS 22 (929): 1422–9.
- Zupet P (2015). Delo in organizacija uradne zdravstvene službe ob množičnih prireditvah. V: Delovanje ob nenadnih dogodkih in tveganjih za zdravje ljudi na področju javnega zdravja. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 38–44.
- ZVCP – Zakon o varnosti cestnega prometa (2008). Ur L RS 56 (2345): 6021–80.

6.1 Dokumentacijski viri

Levstek M (2016). Kratka navodila – interna navodila.

PHE Ljubljana – Prehospitalna enota Ljubljana (2016). Presoja ogroženosti na javni prireditvi 'Maraton Franja' 11. 6. 2016 od 16:00 do 19:00 in 12. 6. 2016 od 9:00 do 17:00 ure oziroma do izpraznitve prireditvenega prostora, 11. 5. 2016.

ZD Ljubljana enota SNMP – Zdravstveni dom Ljubljana enota Splošne nujne medicinske pomoči. Zdravstveno varstvo na javni prireditvi – Maraton Franja za dne 10. 6. 2016, 11. 5. 2016.

7 PRILOGE

7.1 Soglasje o uporabi Maratona Franje v diplomski nalogi

Mestna občina
Ljubljana

66 LET KOLESARSKEGA DRUŠTVA ROG (1949-2015)

Sara Golob
Jezero 70/b
1352 Preserje

Ljubljana, 03.08.2015

ZADEVA: SOGLASJE

Spoštovana gospodična Sara Golob,

Izdajamo vam pozitivno pisno soglasje za uporabo Maratona Franja kot študijo primera v vaši diplomski nalogi z naslovom Zagotavljanje zdravstvene oskrbe na množičnih športnih prireditvah - Študija primera Maraton Franja.

Hvala in lep pozdrav,

Kolesarsko društvo Rog

Predsednik
Aleks Štakul